

Abstrakt

Obležen národem dramatiků

Jan Lier kritik a dramaturg Národního divadla

Kulturní snahy druhé poloviny 19. století a přelomu století 19. a 20., z nichž dědíme víc, než je na první pohled zřejmé, byly do značné míry již popsány. Přesto známe jejich obraz povětšinou jen skrze vybrané politické, literární či divadelní veličiny. Existovala však řada dalších, kteří podstatně a platně spoluurčovali ráz své doby, byť třeba ne jako její tzv. pilíře, mnohdy zpětně a třeba i účelově rekonstruované dobami následujícími a často nekriticky konzervované dodnes. K novému pohledu na vytčené období jsme proto zvolili postavu Jana Liera; ačkoli ve své době značně populární a zastávající nejeden významný společenský post, pozdějšímu historiografickému pohledu unikající.

Předkládaná disertační práce představuje Jana Liera v celé sféře jeho působení v pokud možno širokém kontextu. Členíme ji do tří oddílů. Kapitoly prvního oddílu (*Ecce homo Jan Lier*) seznamují s autorovou životní cestou od mládí přes literární debut k populární novelistické tvorbě, v níž ve své době proslul zejména jako autor železniční novely a stylisticky vybroušených (až přebroušených) salonních próz, dráždících soudobou kritiku cizáckým leskem a lehkomyšlnou bonvivánskou smyslností. Výklad sleduje autorův ojedinělý dramatický pokus – na tomto poli Lier zůstal *auctor unius libri*, divadlu autorsky přispíval nadále pouze dramatickými překlady (jiná díla nepřekládal). Pozornost obracíme i k jeho odborným vlastivědným textům, jimiž participoval na prestižních projektech Ottova nakladatelství. Zvláštní kapitolu věnujeme Lierově pozoruhodné mystifikační mozaice smyšlených novinových zpráv (*Bizzarní Píseň míru*), v níž již zazněla klíčová témata autorovy společenské kritiky. Oddíl završuje pojednání Lierovy odvážné a výrazné fejetonistiky, kterou představujeme jako jeden z dobových vrcholů žánru, neprávem přehlížený a v leccčem dodnes aktuální. Připojujeme obraz průkopnického ochránářského úsilí J. Liera o zachování kulturního dědictví minulých epoch, které jej nemohlo nechat mlčenlivým při projektech ohrožujících historickou Prahu.

Druhý oddíl (Jan Lier o divadle a stylu) se obrací k autorově publicistice věnované zejména divadlu. V úvodní, kontextové kapitole shrnujeme vývoj české divadelní kritiky od jejích počátků. Následující kapitola vřazuje Lierovo divadelně kritické působení do souvislostí relativně mladé divadelně kritické disciplíny a podává orientační osnovu této autorovy činnosti a jejích proměn. Lierovo kritické psaní o divadle následně členíme do

jednotlivých kapitol dle chronologie i platform; mezi kapitoly V Divadelních listech, V Lumíru a V Hlasu národa včleňujeme i pojednání jeho ne výhradně divadelně kritických názorů, jimiž reflektoval impulsy soudobých stylových proměn (K realismu, naturalismu a moderně).

Třetí oddíl (Neviditelná dramaturgie Národního divadla) je věnován dramaturgickým otázkám Národního divadla konce 19. století, částečně i počátku století následujícího. V první kapitole shrnujeme problematiku dramaturgie přední české scény před Lierovým nástupem do funkce (1896); pokoušíme se osvětlit dosud neuspokojivě interpretované dramaturgické mezidobí Mezi Stroupežnickým a Kvapilem, zabýváme se tedy i érou Lierova předchůdce Bedřicha Frída. V pojednání dramaturgického působení Jana Liera se kromě obecného zhodnocení pokoušíme odhalit jeho osobní zaujetí pro Zeyera-dramatika; rehabilitace básníka na české první scéně se potkávala s všeobecným znovuoživením Zeyera počínaje druhou polovinou devadesátých let 19. století, Lierovy sympatie k dramatikovi měly však hlubší kořeny (Se Zeyerem v časech dobrých i zlých). Příznačným rysem doby byla komplikovanost soudobého uměleckého dění, charakteristického paralelními nároky nových i starších uměleckých směrů (Ješitní, zranění a nepochopení). Někdejší nesmlouvavé postoje Liera fejetonisty a publicisty nejsou sice jeho dramaturgickou činností popřeny, přesto se v této pozici jeví o poznání méně průbojně. Příčiny související i s nejasnou otázkou dramaturgových pravomocí a zodpovědnosti podhaluje kapitola Koho chleba jíš, toho píseň zpívej; jiná úskalí dramaturga – čelícího kobercovému náletu autorů – představuje kapitola Obležen národem dramatiků. Na ni navazuje jakási příkladová studie – sonda k jednomu z řady neodbytných dramatických autorů, kterou se pokoušíme ukázat, že i tato periferie české divadelní historie může zajímavým způsobem doplnit obraz pojednávaných epoch (Přebít voňavku a cukrkandl). Oddíl uzavíráme kapitolou pojednávající peripetie Lierova působení v pozici lektora dramaturgie Národního divadla, kterou zastával i po změně vedení Národního divadla doživotně (Dramaturgický epilog).